

Bijou Bospoort

Bijou Bospoort

Door de straten van de Bospoort slingert een 'ketting' van 48 grondspots. In elke spot is een afbeelding te zien, die iets toont van het verleden en heden van dit voormalige centrum van Ede. De naam van dit kunstwerk is 'Bijou'. Bijou is het werk van kunstenaar Michiel Kluiters in opdracht van de gemeente Ede.

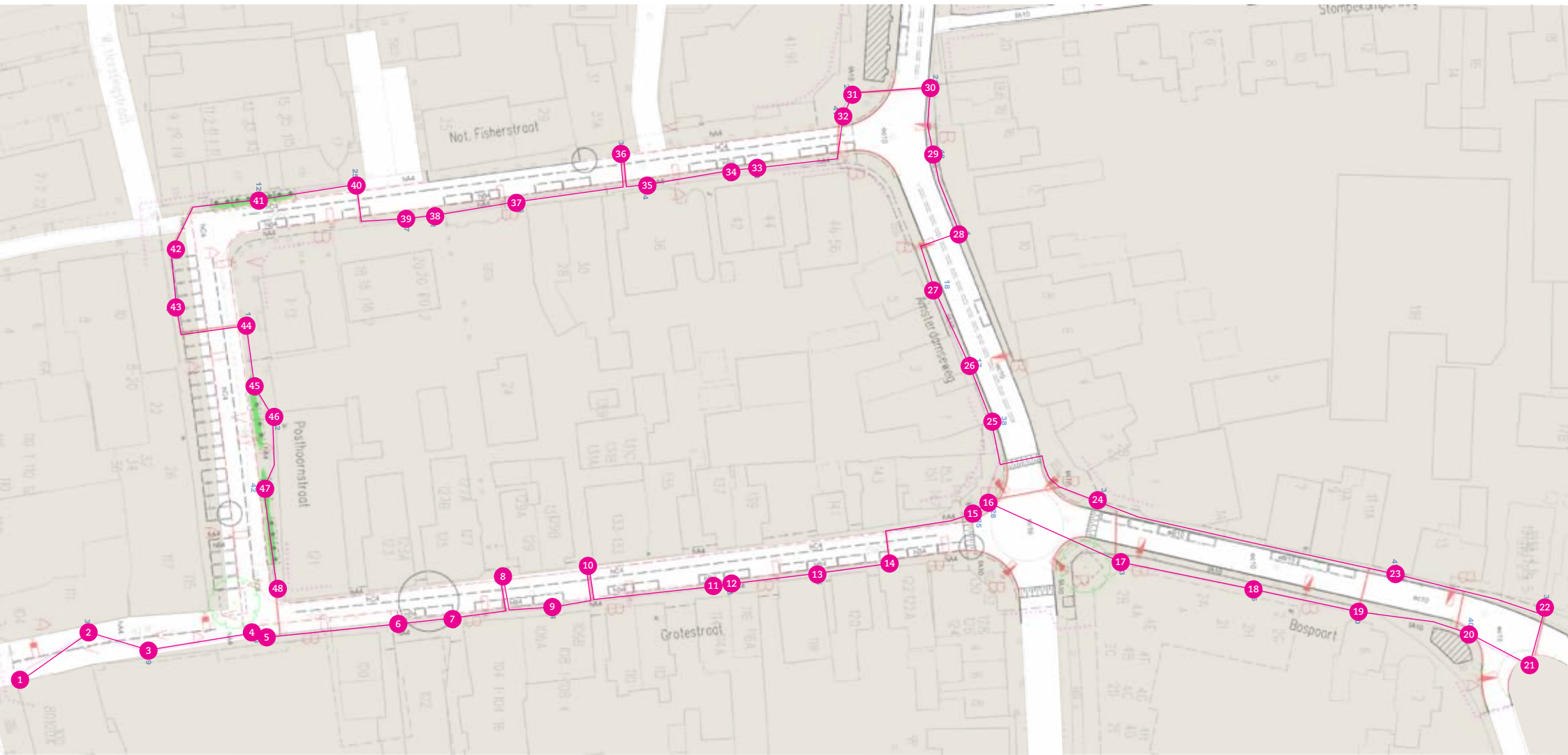
De kunstenaar ging samen met vormgever Maarten Theuwkens op jacht naar verhalen uit heden en verleden. Ze spitten in de archieven en de bewoners vertelden veel mooie anekdotes. De meest bijzondere verhalen en anekdotes verwerkten zij in 48 afbeeldingen.

Grondspots

De afbeeldingen zijn verwerkt in grondspots, die samen het kunstwerk vormen. De spots gaan over verschillende onderwerpen, zoals personen, ambachten en ondernemers. 's Avonds geven de spots licht en brengen zo sfeer in de straat. U vindt de grondspots in de rechthoek Grotestraat, Bospoort (deels), Amsterdamseweg (deels), Notaris Fischerstraat en de Posthoornstraat.

Audiotour

U kunt de verhalen achter de grondspots ook beluisteren met een audiotour op uw smartphone of tablet. U vindt de audiotour op www.ede.nl/audiotour.

1. Lord van Wijhe

Van circa 1935 tot 1955 was Gerrit-Jan van Wijhe de grote gangmaker tijdens Koninginnedagen en vooral tijdens de Heideweek. Hij was beter bekend als 'Lord' van Wijhe. Tijdens de Heideweeken werden veel straten van Ede versierd en zo ook de 'Lord van Wijhestraat'. In deze straat hing een spandoek gemaakt en persoonlijk opgehangen door de 'Lord'. De tekst op het doek luidde: Laat u zich bij kapper Idema scheren, en bij dominee Slingenberg bekeren!'. Binnen het uur kwam de dominee aangefietst. Hij kon de tekst niet erg waarderen. Nog dezelfde avond werd het spandoek verwijderd.

2. Samen sterk in de Bospoort

Dit zijn drie voorstellen voor een eigen wapenschild voor de Bospoort. Het zijn drie varianten op het wapen van Ede.

3. Samen sterk in de Bospoort

Dit zijn drie voorstellen voor een eigen wapenschild voor de Bospoort. Het zijn drie varianten op het wapen van Ede. De eerste is vrij klassieke vertaling van het originele wapen. De stok met hoed in het wapen van Ede, die de vrijheid symboliseert, is hier een bezem met hoed geworden. Het betekent: 'Houd uw straatje (met kunstwerk) schoon'.

4. Eet & Cafe Legends

Er zijn diverse cafe's en restaurants gevestigd in de Bospoort. Eén ervan is Eet & Cafe Legends. Het Café staat volledig in het teken van 'de legendes van de sterren'! Dit komt tot uiting in het interieur, maar zeker ook in de gerechten, die allemaal de naam dragen van een filmster.

5. Dokter Weijer

Dokter Weijer was een zeer bewogen arts. Mensen die arm waren, stuurde hij geen rekening. Door zijn beminlijke omgang met arm en rijk werd hij al gauw een begrip in het dorp. Kenmerkend voor dokter Weijer was dat hij zijn patiënten per fiets bezocht. Een tijdje gebruikte hij een motorfiets om zijn taak te verlichten, maar dit was van korte duur. Te snel en te gevaarlijk. Dus deed hij zijn rondes weer op de fiets. Dokter Weijer vervulde een belangrijke rol bij het opzetten van het Groene Kruis, een organisatie die instond voor een betere zorg voor de armen.

6. Alarm

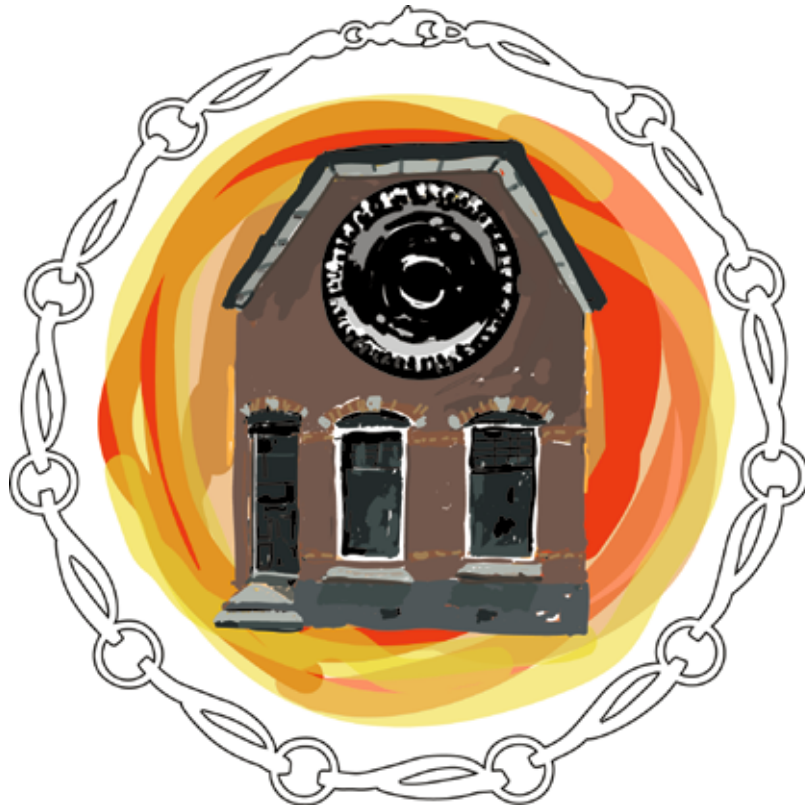
In vroeger tijden hield de Klepperman 's nachts toezicht op de inwoners van Ede. Bij onraad zoals brand of inbraak klepperde hij met dit simpele houten instrument.

Tegenwoordig gaat dat gemakkelijker en belt men bij onraad gewoon 112. Daarom staat dit nummer in het hout van onze klepper getekent. In dialect luidt de tekst: 'Tied is de wiese waarup de natuur veurkomt dat alles tegelijkertied gebeurt.' (Tijd is de wijze waarop de natuur voorkomt dat alles tegelijkertijd gebeurt)

7. Brood

Op een gegeven moment bevonden zich wel 12 bakkers in De Bospoort. Een demonstratie trok door het dorp om bij het gemeentehuis te eindigen. Ze waren tegen belastingverhoging. Vandaar de tekst: Laat ons vrij ons brood verdienen.

8. De ziel van een fles

In het begin van de Bospoortstraat (nu Grotestraat), lag de woning van aannemer Wagensveld. In de voorgevel van zijn woning waren, heel precies en heel symmetrisch, een aantal zielen (bodems) van flessen gemetseld. Deze originele versiering, die vooral als de zon er op scheen voor een verrassend effect zorgde, trok de belangstelling van vreemdelingen. Aannemer Wagensveld heeft heel wat villa's en landhuizen in de omgeving van Ede gebouwd.

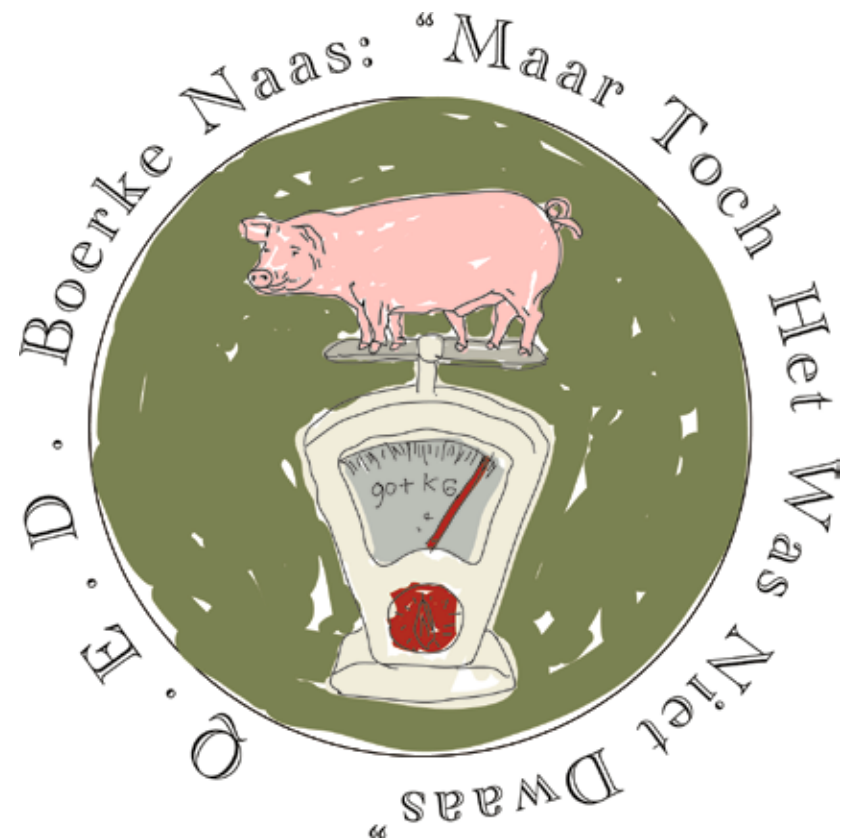
9. De Parijs – Amsterdam rally

In de jaren dertig ging een Parijs -Amsterdam autorally via Ede en dwars door de Bospoort. De burgemeester nam zijn maatregelen; hij liet per klepperman omroepen dat de mensen op die bewuste dag voor hun eigen veiligheid in huis moesten blijven. Dit leek goed te gaan. De straten waren vrijwel uitgestorven, mensen hadden zelfs de raamluiken dicht. Maar bij de Posthoorn ging het mis. Daar werd het toch een drukte van belang en hier gebeurde dan ook het enige ongeluk: te midden van het geroezemoes werd het hondje van de burgemeester doodgereden.

10. MABRO aan de Grotestraat 137

Niet veel mensen weten dat in de jaren '70 de Militaire Advies Belangen Rechtsbijstand Organisatie (MABRO) was gehuisvest op dit adres in de Bospoort. Er stonden grote drukpersen en stencilmachines in het pand. De tekst rondom de tekening luidt: 'urbi et orbi', Latijn voor 'aan stad en wereld'.

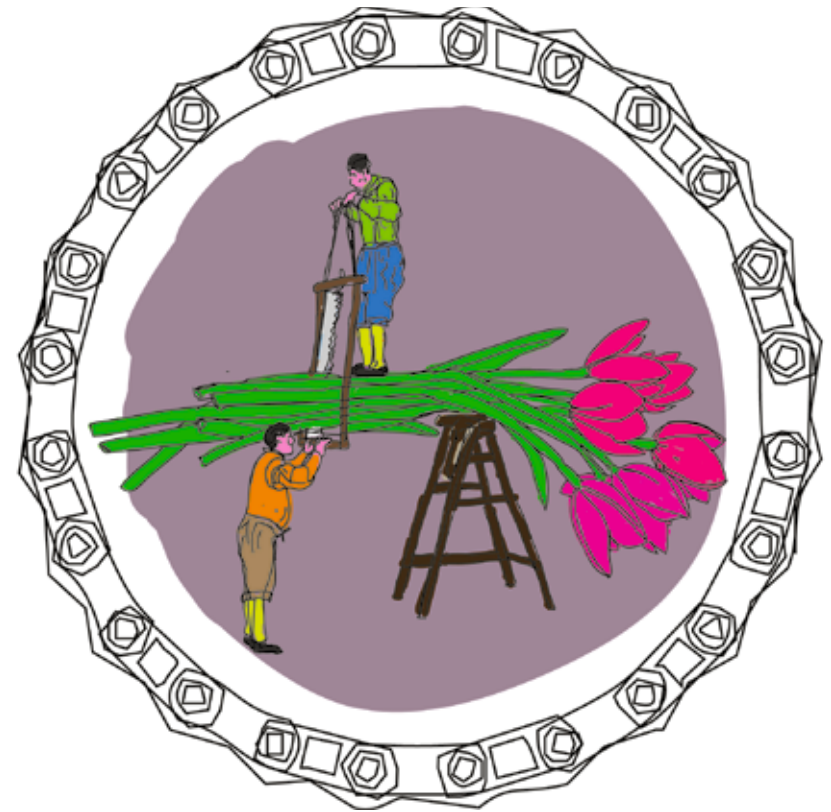
11. Het varken met 6 poten

In augustus 1914 werd de mobilisatie van het Nederlandse leger afgekondigd. Heel veel soldaten werden in de garnizoensstad Ede gelegerd. Al die soldaten moesten natuurlijk eten. En veel. Zoveel dat er een vlees tekort ontstond voor de bewoners zelf. Het gemeentebestuur kreeg opdracht om vette "regeringsvarkens" te kopen die minstens 90 kg per stuk moesten wegen. Deze werden verdeeld onder de slagers, ook in de Bospoort. Hier ging men op een gegeven moment wel erg creatief met de varkens om, door anderhalf varken doorgezaagd aan te bieden om aan het gewicht te komen. Een lokale krant sprak zelfs over een unieke prestatie om varkens met zes poten te leveren.

12. Geels; smederij en galanterieën

Woonwarenhuis Geels aan de Grotestraat 22 bestaat inmiddels al meer dan 100 jaar. Ervaren smid Lambertus Geels nam in 1910 een smederij over en begon er meteen ook een winkel naast, waarin huishoudelijke artikelen werden aangeboden, waaronder veel porselein. Zelf bleef Geels werken in de warme smederij. Zijn vrouw zette 's morgens een emmer water naast het vuur met daarin een geëmailleerde pollepel. Van tijd tot tijd nam hij een slok en 's avonds was de emmer leeg.

13. Houthandel Tulp

Een zeer bekend bedrijf in de Bospoort was houthandel Tulp. Jan Tulp komt in 1846 van Zaandam naar Ede omdat zijn vrouw ziek is en gezonde boslucht nodig heeft. Zij sterft toch en Jan hertrouwt en start een nieuw gezin in Ede. Hij koopt voor zijn bedrijf een stuk grond aan de Stationsweg.

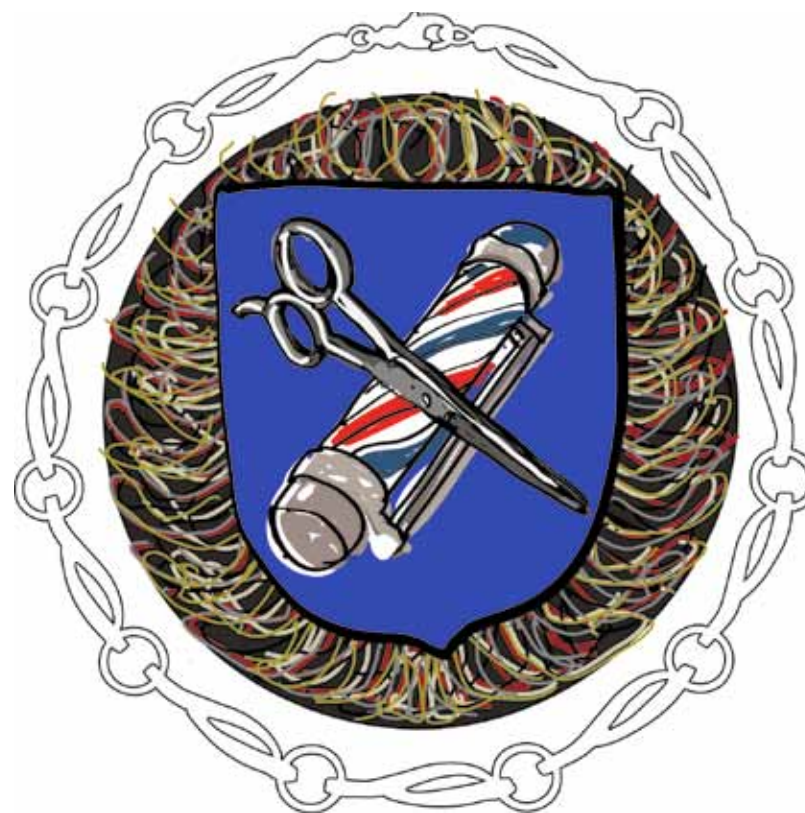

14. De Klokkenluider blijft

Aolbert nam zijn bijbaan als klokkenluider heel serieus. En ook toen het financieel niet meer nodig was, bleef hij de klok met veel plezier luiden. Hij deed dit minstens 2 x per dag: om 12 uur (middag) en om 9 uur (pap klok). Ook deed hij het als er iemand werd begraven. Na het luiden sloot hij secuur de torendeur en keerde terug naar zijn rijwielzaak.

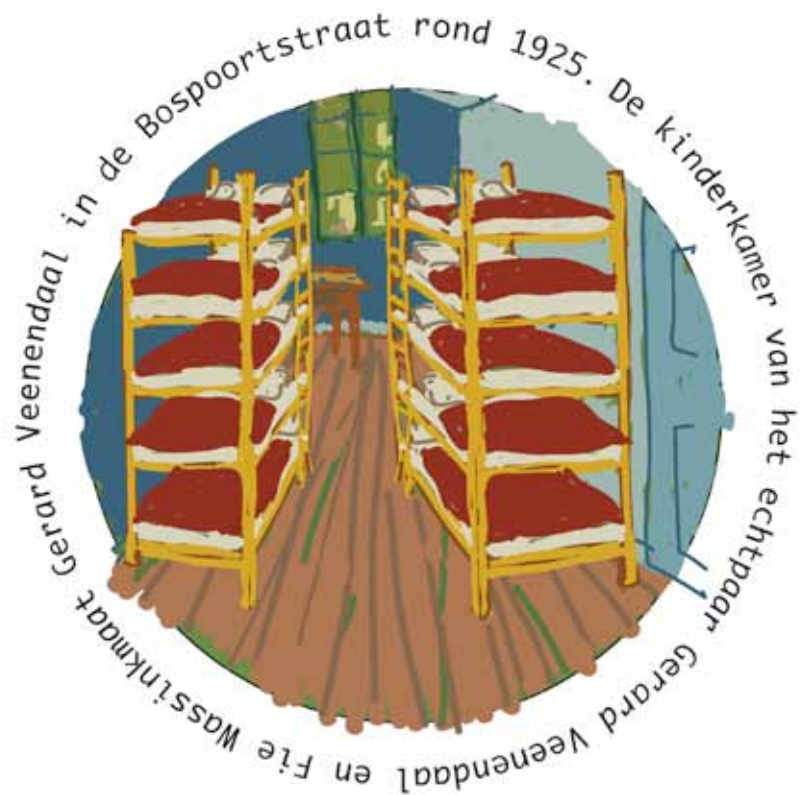
Tekstring:

Over onze Aolbert doen veel anekdotes de ronde. Maar de uitspraak 'Man proat me d'r niet van' komt steeds weer terug.

15. Het Kappersgilde

Jan de Kruyff was jarenlang een bekende kapper in de Bospoort. Jan's vader was ook al kapper in deze buurt. Toen Jan zijn eigen zaak begon, vestigde hij zich eerst aan de Amsterdamseweg, naast cafe de Bospoort. Zijn broer Herman de Kruyff had in die tijd een antiekzaak aan de Grotestraat, waarmee hij in de loop van de 70'er jaren moest stoppen. Dat was voor Jan de aanleiding om zich met zijn kapperszaak in dat pand te vestigen. En tot 2010 bleef hij daar aan de Grotestraat, kappen en knippen dat het een lieve lust was.

18. Het grote gezin in het piepklein huisje

Tot de dertiger jaren stond aan het einde van de Bospoortstraat het bescheiden huisje van Gerard Veenendaal, gehuwd met Fie Wassinkmaat. Het huisje was klein, maar het gezin was dat allerm minst. Het echtpaar kreeg tien kinderen, waarvan men zich nu met verbazing afvraagt, hoe die allemaal een slaappleats vonden. Naast het huisje, dat er nog altijd staat, lag een enorme lap grond, waar Veenendaal zijn vrije tijd doorbracht met het verbouwen van aardappelen en alle mogelijke groenten. Genoeg om de monden van zijn grote gezin te voeden.

19. Het paars cafe

Vanwege het 75 jarig bestaan van de Heideweek in 2012 werd Café de Bospoort helemaal paars geverfd. Onderdeel van deze week is de jaarlijkse wielerronde door de Bospoort. Het paarse cafe stond dat jaar als icoon van de Heideweek te pronken te midden van de wielrenners.

20. De hoefsmederij

Ter hoogte van Jaco's meubelhandel en vuurwerkopslag was vroeger de smederij van dhr. Viets.

De smederij is ooit begonnen als een typische paarden-hoefsmederij. Dat was een goed ambacht in die tijd, want veel bedrijfjes en boeren hadden paarden in gebruik. En zeker in zo'n agrarisch gebied als Ede. Bij zo'n smederij had men één of meer houten boxen op het erf waar de paarden in werden geplaatst om beslagen te worden.

21. De overval

Vlak voor de jaarwisseling 2012-2013 werd de vuurwerkwinkel van Jaco aan de Bospoort in Ede overvallen. Dit gebeurde rond half twaalf 's avonds. Drie bewapende mannen kwamen de winkel binnen en bedreigden het personeel. Ze wilden geld zien. Nauwelijks 2 maanden daarvoor werd er ook al een geweldadige overval gepleegd in een woning in de Bospoort. De overvallers gingen er volgens de lokale berichtgeving toen vandoor met een kluis. De Latijnse tekst rondom de tekening betekent 'in het jaar van God 2012/2013'

22. Napoleon op visite in de Bospoort

Men was er klaar voor in Ede en in de Bospoort. De franse overheerser zou op doorreis van Arnhem naar Amsterdam een persoonlijk bezoekje brengen aan het stadje. Maar helaas het ging op het laatste moment niet door. Daarom zegt de tekst op deze tegel: 'Ik kwam niet, ik zag niet, ik overwon niet'.

23. Bijou

Deze spot verwijst naar het kralenwinkeltje en webwinkel Kralenpost en Klaesjes Kreatie(f)s in de Bospoortstraat. De tekst verwijst ook naar de totstandkoming van het kunstwerk Bijou in 2013.

24. De woningruil

Dit was vroeger het huis van loodgieter Dolf Smits. Naast zijn dagelijkse werk was hij jarenlang brandmeester bij de vrijwillige brandweer in Ede. De loodgieter woonde oorspronkelijk ergens anders, maar op een gegeven moment nam hij het loodgietersbedrijf over van Van Beek, dat gevestigd was in de Grotestraat. De loodgieter vond dit niet zo'n goede locatie voor zijn nieuwe zaak. Daarom besloot hij van woning te ruilen met fotograaf Van Beek. De fotograaf vertrok naar de Grotestraat, en de loodgieter kwam in de Bospoort wonen. Goed geregeld toch!

25. Samen sterk in de Bospoort

Dit zijn drie voorstellen voor een eigen wapenschild voor de Bospoort. Het zijn drie varianten op het wapen van Ede. De tweede versie is gebaseerd op de jaarlijks verkozen Heidekoningin Calluna.

26. Schildersbedrijf de Nooy

Willem de Nooy begon in 1879 een schilderszaak in de Grotestraat; het pand is nu gesloopt.

Ede viert in 1913, net als rest van Nederland, het 100 jarig onafhankelijkheidsfeest na de Franse overheersing. Zeer Oranjegezind Ede viert uitgebreid feest. Een onderdeel van de festiviteiten was een historische optocht. Het schildersbedrijf Nooy uit de Grotestraat rijdt mee in de optocht met een levensgrote verfkwast.

27. Halte Kippenlijn

Door de tuin van de heer Stompekamp liep de zogenaamde 'kippenlijn'. Na veel soesa gaf hij toestemming om het nieuwe spoorlijntje over zijn grondgebied te laten lopen. Daarbij eiste hij wel dat had hij persoonlijk het recht had om de trein aan te houden, zodat hij bij zijn huis kon opstappen. Maar eerlijk is eerlijk, hij maakte hier nooit gebruik van.

28. Het winkeltje

In 1904 opende Lammert van de Bospoort een kruidenierswinkel aan de Amsterdamseweg.
 Hij dreef zijn 'nering' tot begin jaren '50, waarna zijn dochters Hilletje en Bartje de winkel overnamen. Het overlijden van Hilletje 1975 betekende ook het einde van de kruidenierswinkel.
 Nu wordt deze historische winkel beheerd door de Stichting "Het Winkeltje".
 Op het Wapen ziet u een dropmuntje uit 1870 en, heel toepasselijk, een euro-muntstuk van nu.

29. De heere heeft ruimte gemaakt

(=Rehoboth)
 De Noorderkerk aan de Amsterdamseweg in Ede is in 1903 gebouwd als Gereformeerde Kerk. Een initiatief van een groepje kerkgangers dat zich niet meer thuisvoelde in de Hervormde kerk. Schaapherder Davelaar was de eerste predikant in de nieuwe kerk. Ondanks zijn nederige beroep was hij een ontwikkeld man, die vrij gemakkelijk slaagde voor het examen van godsdienstonderwijzer. Hij liet zijn wit gewolde kudde aan een ander over, om vervolgens de menselijke schapen te gaan weiden.

30. Het wapen van de kip

De spoorlijn tussen Ede en Amersfoort heet in de volksmond het kippenlijntje. Een spoorlijntje met zo'n uitgesproken volksnaam verdient een eigen wapenschild. Het schild bestaat uit het logo van spoorwegmaatschappij De Veluwe, gecombineerd met het wapen van Ede. De Edese maagd draagt de staf van Mercurius, het teken van de vrije handel. Dit symboliseert vrije toegang tot steden om te kunnen handelen! En uiteraard twee kippen met uitgestoken tong.

31. Hotel Buitenzorg

In 1842 liet ene dr. Waller, toenmalig directeur van "Calvé" te Delft, een buitenhuis bouwen aan de Amsterdamseweg. Hij gaf het de naam "Buitenzorg". Het is niet lang een buitenhuis gebleven. Het pand heeft allerlei bestemmingen gehad, van hotel tot Opvanghuis voor Indonesische gezinnen en van meisjesschool tot kazerne. Zo was Buitenzorg jarenlang de officiersmess voor de officieren van de kazernes in Ede. De naam is altijd hetzelfde gebleven. Restaurant en partycentrum Buitenzorg is nu een begrip in Ede en omgeving.

32. De verdwenen drinkbak

Als de paarden bij de smederij waren, gebeurde het regelmatig dat ze een tijdje moesten wachten op hun nieuwe hoefijzers. Daarom stond tegenover de smederij een grote drinkbak met pomp waar de paarden uit konden drinken tijdens wachten. Toen de hoefsmederij stopte, is de drinkbak spoorloos verdwenen en nooit meer terug gezien.

33. Groente nagels

Het pand waar lange tijd de alom bekende groentewinkel van de familie Bennink was gevestigd is in de directe familie gebleven. Het is nu een pedicure-salon. Dus roze nagels, glitter nagels of toch groente nagels, alles is hier mogelijk.

34. De Lindenbomen

Op een dag werd een bomenzager uit het dorp gebeld door de heer v.d. Brandhof, schoonzoon van de laatste notaris Fischer en directeur van assurantiebedrijf 'De Linden'. De zogenaamde Van de Brandhof vroeg of aan onze zager of hij op maandagmorgen in alle vroegte de lindebomen wilde om zagen. De volgende ochtend om 6 uur begon de bomenzager met het omzagen van de eerste boom. Wakker geworden door alle herrie, stormde de heer v.d. Brandhof in zijn pyama naar buiten, juist toen de eerste boom viel. Al snel werd duidelijk dat er iets helmaal niet klopte. Dankzij deze grappenmaker is onze rij met zeven lindenbomen sindsdien geslonken naar een rij van zes. De grappenmaker is overigens nooit gevonden.

35. Buurtspraak op de kegelbaan

In de tuin van de Posthoorn lag vroeger een kegelbaan. Vanaf 1913 werd de buurtspraak gehouden in De Posthoorn. Eerst in de kegelbaan en vanaf 1919 in het logement zelf. Voordeel voor de deelnemers was dat er een kopje koffie of iets sterkers genuttigd kon worden; en zo ontstond de nu traditionele borrel. Een bekende naam in de Bospoort was Dokter Weijer. Hij was o.a. de eerste voorzitter van het Groene Kruis, een uitvloeisel van een sociaal plan om zieken thuis te verzorgen. Op dinsdagavond gaf Weijer op de kegelbaan cursussen aan aspirant EHBO-ers.

36. Samen sterk in de Bospoort

Dit zijn drie voorstellen voor een eigen wapenschild voor de Bospoort. Het zijn drie varianten op het wapen van Ede.

De derde variant vertegenwoordigt de verschillende kledingzaken in de Bospoort. Denk hierbij ook aan de 'Lady en Menshop' van Van der Weerd die eerst in de Notaris Fisherstraat was gehuisvest.

37. Lammert met de kroi

Lammert van de Bospoort, eigenaar van het eerder vermelde 'winkeltje', liep dagelijks met een gekruisde band over zijn rug, wat diende voor extra steun voor zijn opgehoogde blauwe kroiwagen. Op de wagen lag koopwaar voor op de markt en voor levering aan huis.

38. De Break-Inn

Break-Inn is een activiteit van Meet-Inn, een speciaal inloopcentrum aan de Notaris Fischerstraat. Hier worden dagelijks allerlei activiteiten georganiseerd voor de buurtbewoners. Het onderdeel Break-Inn spitst zich toe op daklozenhulp en de hieraan gerelateerde problematiek.

39. De limonadefabriek en bierhandel

In de Posthoornstraat stond de limonadefabriek en bierhandel 'Zeldenrust' van de heer P. G. Ijsseldijk. Hier werden, vervolgens eigen recepten, diverse soorten limonades gemaakt. Dit gebeurde door een dosis essence aan te vullen met koolzuur. Het product werd in de handel gebracht in de destijds zo bekende kogelflesjes. De sluiting werd gevormd door een glazen knikker die vastgezogen werd en door de druk van het koolzuur op de plaats bleef. Men kon het flesje openen door met de duim op de knikker te drukken, die vervolgens in de aangebrachte sleuf schoof.

41. Het brandblusapparaat

Op 13 januari 1941 wordt het dorp opgeschrikt door de brandklok. Spuitgasten en publiek stroomden toe toen duidelijk werd dat De Posthoorn in brand stond. Helaas kon de brandweer weinig uitrichten, omdat de waterputten bevroren bleken te zijn. Voor het gemeentehuis, schuin tegenover De Posthoorn, stond altijd een grote volle ton met water op een soort houten slee. Deze opstelling diende als blusapparaat. De vraag is of deze er ook nog stond bij het nieuwe gemeentehuis, dat later ook is afgebrand. Waarschijnlijk niet!

41. De eerste telefoon

Naast het pand van de Posthoorn werd rond 1885 de eerste telefoonlijn van de Bospoort en van Ede aangelegd. In 1888 nam de gemeenteraad naar aanleiding van deze grootse gebeurtenis het besluit om de naam van de Achterstraat, waarlangs een deel van de telefoonlijn liep, te veranderen in Telefoonweg.

42. Ijssalon

Amandelijs, Sorbetijs, een Van Gohgijsje. Loopt het water u al in de mond?

In de huidige Molenstraat bevindt zich de beroemde ijssalon Bernardo's. De ijsmaker staat regelmatig in de top 5 van beste ijssalons van Nederland. Het ijs wordt op ambachtelijke wijze bereidt. Bijzonder is dat er ook speciaal ijs wordt gemaakt voor mensen met diabetes of een lactose- of glutenallergie.

43. De laatste klokkenluider

De laatste officiële klokkenluider van Ede was de fietsenmaker Albert Hazeleger, in de volksmond "Aolbert" genaamd. Hij werd geboren op 29 januari 1864. Een kwieke, olijke man, vol humor en grappen, vrij klein van postuur en met een borstelig snorretje. Hij begon een rijwielzaak in de Bospoortstraat, en ging daar ook wonen. Aanvankelijk liep de rijwielzaak niet zo goed. Daarom nam hij er een baan bij als klokkenluider van de Nederlands Hervormde Kerk.

44. Het politiesteege

‘Onthoud je dag!’ zo werd je gewaarschuwd door de Rijksveldwachter Modderkolk, die als enige dienstdoende agent overdag de orde moest bewaren in de Bospoort. Het steegje naast het vroegere gemeentehuis werd het ‘politiesteegje’ genoemd. Aan het steegje lagen de arrestantencellen.

Voor de boeven van Ede beslist geen pretje. Ze waren onverwarmd en en spartaans ingericht.

De vervallen cellen bestaan nog steeds.

45. Kunsthandel Simonis & Buunk

De uitgebreide collectie schilderijen en beelden van Simonis & Buunk wordt gepresenteerd in drie dicht bij elkaar liggende panden in de Notaris Fischerstraat. Op het schilderij in het midden ziet u het brandende gemeentehuis. Op de voorgrond een beeld van de god Mercurius. In zijn hand de staf van de vrije handel. De Tekstring luidt: ‘Vita brevis Ars longa’ wat zoveel betekent als : ‘het leven is kort de kunst is lang’.

46. De tuin bij Posthoorn

In de tuin tussen De Posthoorn en bakker Hansman kon je 's zomers in alle rust genieten van een glas bier onder de bomen. Hier stonden gezellige zitjes opgesteld en met enig geluk kon men 's avonds een concert beluisteren van de muziekvereniging 'De Heidebloem'. Het was een sfeervolle ontmoetingsplek voor de Edenaren. Ook doortrekkende draaiorgels en andere kermisattracties vonden een standplaats tussen de bomen in deze fraaie tuin.

47. Sinterklaas en de melkboer

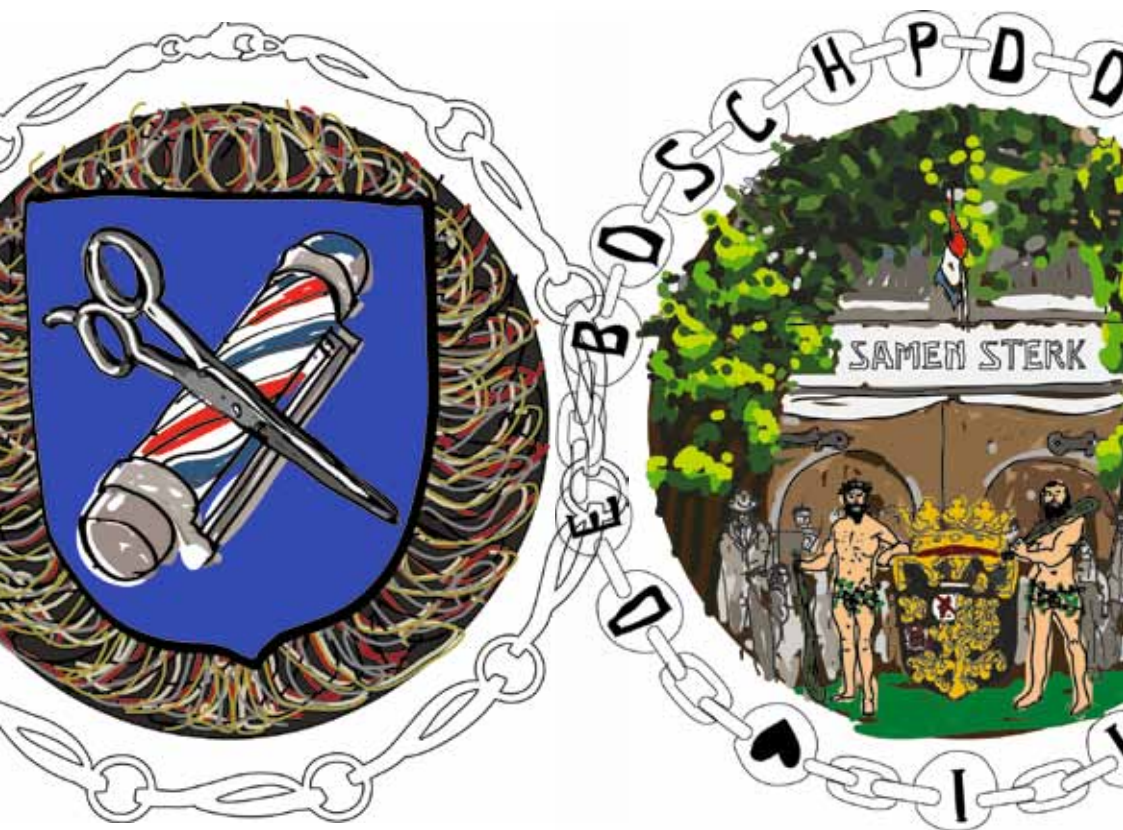
Aan de Bospoort woonde ook de melkboer, Peet van het Hof. Hij ging met zijn kar en paard de buurt langs en verkocht losse melk met maatbekers uit een tankje. Na de oorlog verkocht hij ook andere zuivelproducten. Deze Peet trad elke jaar ook op als Sinterklaas voor de kinderen. Dat werd georganiseerd door de Buurtvereniging, die ver voor de oorlog al bestond.

De afbeeldingen over de hoefsmederij, de drinkbak en de melkboer hebben een relatie met elkaar. Bij de Hoefsmederij is de drinkbak voor de paarden die worden beslagen, bij de tekening over de Drinkbak zelf is het een herdenkingsmunt en in de laatste afbeelding ligt de bak op de wagen van de melkboer annex Sinterklaas.

48. Kubus & Co

Kubus & Co is een bijzondere kadowinkel in de Grotestraat, die ook als podium wil dienen voor alle mogelijke vormen van creativiteit in de Bospoort. Hier worden workshops en kinderpartijtjes georganiseerd, maar je kunt er ook een kubus huren als toonkamer voor je eigen creaties. De tekstregel luidt: Cobus de Kubus zegt: "Kunstenaar worden is een roeping."

Bergstraat 4
6711 DD Ede

Postbus 9022
6710 HK Ede

T 0318 140318
W www.ede.nl